

9. Томчук М.І. Методологічні засади дослідження та формування психологічної готовності особистості до діяльності / М. І. Томчук // Психологія і сусп.-во. – 2010. – № 4. – С. 65–69.
10. Хміль Ф. І. Основи менеджменту : підручник / Ф. І. Хміль. – Київ : Академвидав, 2003. – 608 с. – (АЛЬМА-МАТЕР).
11. Шадриков В. Д. Интеллектуальные операции : монография / В. Д. Шадриков. – М. : Логос, 2006. – 108 с.
12. Шахова В. А. Мотивация трудовой деятельности / В. А. Шахова, С. А. Шапиро – М. : Вершина, 2006. – 332 с.

References

1. Anan'ev B. G. O problemah sovremennogo chelovekoznanija / B. G. Anan'ev. – 2-e izd. – М. ; SPb. : Piter, 2001. – 272 s.
2. Bogdan Zh. B. Psychologichni osoblyvosti profesijnogo vygorjannja vykladachiv tehnicnyh special'nostej vyshhyh navchal'nyh zakladiv : avtoref. dys. ... kand. psihol. nauk : 19.00.03 – psihologija praci; inzhenerna psihologija / Zh. B. Bogdan. – Harkiv, 2012. – 20 s.
3. Ginzburg M. R. Lichnostnoe samoopredelenie kak psihologicheskaja problema / M. R. Ginzburg. – М. : Nauka, 1994. – 148 s.
4. Klimov E.A. Psihologija professional'nogo samoopredelenija : ucheb. posobie dlja studentov vuzov / E. A. Klimov. – 4-e izd., ster. – М. : Akademija, 2010. – 302 s. – (Vysshee professional'noe obrazovanie. Pedagogicheskie special'nosti).
5. Maksymenko S. D. Rozvytok psyhiky v ontogenezi : v 2 t. / S. D. Maksymenko. – Kyi'v : Forum, 2002. – Т. 1 : Teoretyko-metodologichni problemy genetychnoi' psihologii'. – 319 s. ; Т. 2 : Modeljuvannja psihologichnyh novoutvoren': genetychnyj aspekt. – 335 s.
6. Pidbuc'ka N.V. Profesijne stanovlennja osobystosti jak sub'jekta dijal'nosti: rezul'taty teoretychnogo doslidzhennja / N. V. Pidbuc'ka, M. A. Kuznjecov // Nauk. zap. Serija: Psihologija i pedagogika. – Ostrog, 2013. – Vyp. 25. – S. 75–81.
7. Rubinshtejn S. L. Osnovy obshej psihologii : ucheb. posobie dlja vuzov / S. L. Rubinshtejn. – SPb. : Piter, 2004. – 713 s. – (Mastery psihologii).
8. Savel'jeva V.N. Upravlinnja personalom: navch. posib. / V. N. Savel'jeva, O. G. Jes'kov – Kyi'v : Profesional, 2005. – 319 s.
9. Tomchuk M.I. Metodologichni zasady doslidzhennja ta formuvannja psihologichnoi' gotovnosti osobystosti do dijal'nosti / M. I. Tomchuk // Psihologija i susp.-vo. – 2010. – № 4. – С. 65–69.
10. Hmil' F. I. Osnovy menedzhmentu : pidruchnyk / F. I. Hmil'. – Kyi'v : Akademvydav, 2003. – 608 s. – (AL"MA-MATER).
11. Shadrikov V. D. Intellektual'nye operacii : monografija / V. D. Shadrikov. – М. : Logos, 2006. – 108 s.
12. Shahova V. A. Motivacija trudovoj dejatel'nosti / V. A. Shahova, S. A. Shapiro – М. : Vershina, 2006. – 332 s.

Bogdan Zh.B., Pidbutska N.V. MOTIVATIONAL PREDICTORS OF THE INDIVIDUAL'S ORIENTATION

The details of the professional activity are analyzed in the paper. It is considered phenomenology concept of "activity", "professional activity". We study the features of professional motivation, development levels of its types by comparing different kinds of respondents' activity. We identify motivational predictors of such individual's orientation as professional, emotional, interactive. By the main predictors of overall direction it is determined: in the context of overall direction - internal motivation, in the context of emotional orientation - positive and negative external motivation. The place of motivational purposes in the orientation of an individual is generalized. As a result of the empirical research the relationship between motivation and professional orientation of the individual's orientation was determined. Employees with internal motivation of work are focused on activity, on interaction and have the emotional and communicative orientation. Thus relationship and productive activities are the most important for these employees; they enjoy and look for them. Employees with external positive motivation to work have the focus on personal interests, active and emotional focus. They seek their own benefit, know how to achieve it. Employees of external negative motivation to work have the focus on themselves: marginal, aesthetic and hedonistic. They tend more to enjoy life, they have no inner desire to work, and work is seen as a necessity. So, knowing the motivation type to work of each worker it is possible to manage effectively for improving the productivity and quality of work.

Key words: motivation, professional activity, professional orientation, emotional orientation, interactive orientation, personality purposes, correlations, predictors.

УДК [159.923:159.942]:77.04

І.О. БОРЕЙЧУК, С.В. МАТУХНО

ВИКОРИСТАННЯ ФОТОСПОГАДІВ У ПОЗИТИВНІЙ МОТИВАЦІЇ ІНДИВІДА

Стаття присвячена особливостям використання фотоспогадів, як засобу позитивної мотивації індивіда. Здійснено спробу аналізу можливостей і функцій фотографії, як інструменту позитивного

наповнення спогадами індивіда, активації мотиваційної сфери особистості, а також, як комунікативного засобу знань про людину. Висвітленні основні методи фототерапії, роль фотографії в процесах пам'яті (спогадів), структура процесів мотивації, механізм активної діяльності індивіда. Вказано на взаємозалежність фотоспогадів і емоцій, фотографії і мотивації, емоцій в структурі мотиваційних процесів, на побудову позитивної мотивації через взаємодію з фотографією.

Ключові слова: фотоспогади, мотивація, фотографія, спогади, емоції, фототерапія, візуальне сприйняття.

Статья посвящена особенностям использования фото воспоминаний как средства положительной мотивации индивида. Проведен анализ возможностей и функций фотографии как инструмента положительного наполнения воспоминаниями индивида, активации мотивационной сферы личности, а также как коммуникативного средства знаний о человеке. Рассмотрены основные методы фототерапии, роль фотографии в процессах памяти (воспоминаний), структура процессов мотивации, механизм активной деятельности индивида. Указано на взаимозависимость фото воспоминаний и эмоций, фотографии и мотивации, эмоций в структуре мотивационных процессов, на построение позитивной мотивации через взаимодействие с фотографией.

Ключевые слова: фотовоспоминания, позитивная мотивация, фотография, воспоминания, эмоции, фототерапия, визуальное восприятие.

Постановка проблеми. Стрімкий сучасний розвиток інформаційного суспільства, зміщення і розширення уявлень про мистецтво і літературу, модифікація потреб і розуміння життя змушує індивіда прискорювати процес адаптації, що часто призводить до появи емоційних переживань, постійних стресів, депресивного настрою, невпевненості у власних силах, і як наслідок, повної втрати самомотивації. Водночас такий інформаційно-технічний розвиток суспільного життя забезпечує особистість широким спектром медіа-інструментів психологічної гармонізації. Одним з найбільш доступних та поширених засобів є фотографія, як механічне відтворення дійсності.

У психології фотографічне зображення застосовується у формі стимульного матеріалу під час вивчення психологічних явищ (ознайомлення та розуміння емоцій по фотографії, тест Сонді тощо), як механічне відтворення досліджуваних психологічних явищ чи станів індивіда при проведенні спостереження, експерименту, як арт-терапевтичний матеріал (А. Копитін, М. Кіселева та ін.), при проєктивних вправах та створенні колажів, проведення самопрезентації тощо). Психотерапевти США та Канади, у 70-ті роки минулого століття почали застосовувати фотографію, як інструмент психологічного консультування. В основному, вони розглядали фотографію, як засіб дослідження несвідомого особистості, орієнтуючись переважно на виявлення індивідуальних асоціацій з образами, а також символічний пошук значень, що відображають та візуально розкривають внутрішню картину реальності індивіда [7; 11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Застосування фотографії в техніках психологічного консультування досліджує Джуді Вайзер – засновник фототерапії як психотерапевтичного методу. Особливості даних технік висвітленні в її статтях «Техніки фототерапії: використання інтеракцій з фотографіями для поліпшення життя людей» і «Техніки фототерапії: дослідження таємниць особистих фотографій та сімейних альбомів».

Формулювання цілей статті:

- Розкрити особливості використання та специфіку застосування фотоспогадів, як засобу позитивної мотивації.
- Розкрити поняття фотографії у психологічній взаємодії.
- Проаналізувати особливості використання фотоспогадів як засобу мотивації.
- Визначити роль фотоспогадів в структурі мотивації людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із зовсім нових напрямків арт-терапії є фототерапія, вона пов'язана із застосуванням фотографії для вирішення різного роду психологічних проблем, а також для розвитку та гармонізації особистості, позитивного впливу фотографії на індивіда і його стосунків з навколишнім світом. У фотографії може відбуватися зіткнення і поєднання реальності та фантазії, завдяки чому знімок стає «транзитним об'єктом», інструментом наочно-дієвого освоєння світу і власної внутрішньої реальності. Фотографія пов'язана з передачею значущих для людей почуттів і уявлень [3].

Фотографія володіє можливістю зафіксувати спонтанні або ж ретельно підібрані моменти життя індивіда та демонструє безліч можливостей для індивідуальної роботи. Фотографічне зображення потенційно виступає інструментом підтвердження реального існування тих чи інших предметів і явищ, наповненням їх індивідуальним змістом завдяки використанню іншого погляду на відображену реальність. Як комунікативний засіб, фотографія поєднує в собі форми знань, відображень і репрезентацій. А також виступає інструментом позитивного наповнення спогадами індивіда, що, відповідно, дає можливість використовувати її як активну складову мотиваційної системи особистості [5].

Мотивація є однією із найбільш складних проблем, оскільки її вивчення безпосередньо пов'язано з пошуком джерел діяльності людини, тих спонукальних сил, завдяки яким здійснюється будь-яка діяльність, визначається спрямованість поведінки людини. Саме ці проблеми сучасності стають поштовхом для застосування методів фототерапії, які б допомогли індивіду знаходити рішення в складних життєвих ситуаціях,

налагоджувати внутрішньоособистісні конфлікти, наповнювати життя яскравими моментами, приємними емоційними переживаннями [1].

Дж.Вайзер, засновник фототерапії, виокремлює п'ять базових методів фототерапії:

1. Фотографії, зроблені клієнтом. Фотографування об'єктів виступає метафоричним вікном, що показує можливі дотики взаємодії через об'єкти, які зацікавили клієнта. Це своєрідні невербальні ключі до глибин підсвідомості особистості при формуванні мотиваційної системи.

2. Фотографії клієнта, зроблені іншими. Позуючи, під час фотографування, індивід представляє певну інформацію для навколишнього світу. Однак, саме фотограф, як «інший», приймає рішення про те, що, коли, де і як знімати, а тому індивід має можливість краще усвідомити та зрозуміти себе через погляд зі сторони.

3. Автопортрет. Один з найскладніших та найцікавіших методів фототерапії, адже транзитним об'єктом ресурсування виступає лише об'єктів фотокамери. Це психологічна спроба розгляду себе через знімок, символічний невербальний розбір своїх складових на фотографічному зображенні.

4. Сімейні фотоальбоми. Робота з ними в психологічному консультуванні це свідчення того, що існують особи, які є близькими для автора фотоальбому, його своєрідна група підтримки, основа самоідентифікації. Формування фотоспогадів за допомогою фото колекцій, зробленими найближчими для індивіда «іншими», є позитивним способом мотивації особистості.

5. Фотопроекції. Це можливість усвідомити особисті фільтри, стереотипи, погляди через розглядування фотографій та усвідомлення важливості емоційного, а не візуального змісту. Чому і як, а не що - є ще однією терапевтичною складовою у роботі з позитивною мотивацією індивіда [11].

У більшості випадків фотографія пов'язана з фіксацією зовнішнього вигляду людини і тих чи інших її важливих дій. Вона дозволяє зберегти в часі відчуття тіла, досвід його спокою і руху. Ми можемо побачити на фотографіях різні пози і вирази обличчя, що передають ті чи інші реакції і стани. Фотографія виконує фокусуючу та змістотворну функції, які є важливими при проблемах мотивації. Фокусуюча функція пов'язана зі здатністю фотографії оживляти спогади і приводити до повторного переживання подій. Змістотворна функція фотографії полягає в її здатності допомагати особистості побачити сенс вчинків і переживань – як своїх власних, так і інших людей. Вона також забезпечує необхідну для саморефлексії відстороненість, завдяки чому індивід зможе побачити переживання і вчинки в новому світлі і досягнути їх, зрозуміти глибинний зміст. Відбувається переосмислення досвіду і встановлення смислових зв'язків між подіями і різними елементами внутрішнього світу [2; 4].

На нашу думку фотографія може стати ефективним мотиватором для кожного. Перш за все, своїм візуальним змістом та привабливістю. Певні об'єкти викликають в індивіда підвищений інтерес і, відповідно, більш тривале розглядання. Візуальна привабливість зображення завжди зумовлена його художніми можливостями і здатністю конкретного глядача сприймати твори мистецтв. Отже, вона залежить від того, як зображується предмет, і від того, хто дивиться на нього. Наприклад, будь-який, навіть технічно погано виконаний, знімок дитини виявляється візуально привабливим для її родини. Створити портрет, який приверне увагу тисяч глядачів, наприклад, на обкладинці журналу, є незрівнянно складніше. Такі знімки виконують фотографи-професіонали в результаті особистісного творчого пошуку. Однак і той, і інший знімок може виступати мотиваційним повідомленням особистісного змісту, як для учасників фотографічного процесу, так і для стороннього глядача [3; 8].

Мотивація – усвідомлюваний або неусвідомлюваний психічний чинник, що стимулює індивіда до вчинення певних дій і визначає їх спрямованість і цілі. За допомогою фотографії можна активувати спогади, які сформують позитивну мотиваційну систему особистості [1]. Задоволення потреби завжди пов'язане з позитивними емоційними переживаннями. Позитивна емоція фіксується в пам'яті і згодом, як своєрідне «уявлення» про майбутнє, виникає щоразу при виникненні відповідної мотивації [10]. Фотографії виступають перехідним об'єктом між потребою і її задоволенням, активуючи дії відповідної мотивації. Мотивація ж, як фізіологічний механізм недостатку чогось, зберігає в пам'яті сліди тих зовнішніх об'єктів, які здатні задовольнити наявну в організмі потребу, і тих дій, які здатні привести до її задоволення. Фотографія ж є візуальним відтворенням даного процесу [2; 6].

Багато фотографій для людини можуть бути дуже ресурсними. Це, перш за все, пам'ять про рідних, друзів, своє життя – його періоди, важливі віхи, починаючи з народження. Фотографія є нашим відображенням і відображенням навколишнього простору людини зі своїми почуттями і думками [5]. Фотознімок може передавати радість від свят і сімейних ритуалів, які хочеться показати і розділити з іншими людьми. Красу природи, людей або архітектури, що викликає у індивіда почуття захоплення. Фотографія може передати ніжність і ласку матері, взаємну любов і відданість подружжя, почуття розчулення від довірливого погляду малюка і багато іншого. Почуття, внутрішні переживання, емоції людини і є тим спонукальним мотивом, який буквально змушує її зробити знімок. Саме той об'єкт, який вражає нас і викликає різні емоції, повинен стати об'єктом зйомки для того, щоб мотивувати нас в майбутньому. Крім того, фотографія є унікальною можливістю для будь-якої особи не тільки відобразити найбільш цікаві моменти життя або окремих подій, а й поділитися цими почуттями або власним світовідчуттям з іншими людьми. Найчастіше, показуючи кому-небудь фотографії, індивід супроводжує це нарративом. Розповідь дозволяє не тільки передати ставлення до того, що на фотографії зображено, але і прояснити те, що приховано «за кадром», позначити сенс подій і переживань і поєднати різні аспекти досвіду [3; 8].

Кожен особистий знімок стає для людини свого роду автопортретом, «дзеркалом пам'яті», в якому відображаються навечно зафіксовані моменти минулого. Взяті разом, ці фотографії стають одночасно візуальними слідами минулих подій (як фізичних так і емоційних) і індикаторами можливого майбутнього. У цьому сенсі статичність фотознімку, здавалося б, вступає в протиріччя з безперервністю потоку спогадів. Треба сказати, що спогади – це локалізовані в часі та просторі відтворення образів нашого минулого. В них закладені етапи життя індивіда, які співвідносяться ним із суспільними подіями, з важливими в особистому житті датами. Це зумовлює насиченість спогадів різноманітними емоціями, які збагачують і поглиблюють зміст відтворення. Вважають, що спогади з часом можуть бути модифіковані, наприклад: одна з провідних дослідниць в області пам'яті – Елізабет Лофтус встановила, що будь-яка подія, яка відтворюється в пам'яті, відновлюється неточно. Те, що індивід називає пам'яттю по відношенню до певної події, насправді є її реконструкцією. Дослідження Е. Лофтус продемонстрували, що при відтворенні пам'ять використовує нову і яка вже раніше існувала інформацію для заповнення прогалів в наших спогадах. «Спогади не настільки стабільні, як ми звикли вважати: з часом вони можуть змінюватися» – стверджує Е. Лофтус. Цю особливість можливо визначити як взаємодоповнюваність пам'яті і фотографії. У той час як мнемічна репрезентація епізоду минулого характеризується сюжетною безперервністю, в нього не здатні «впровадитися» фрагменти інших спогадів, саме за рахунок фрагментарності фотографія проникає в тканину спогадів, не руйнуючи, а перетворюючи і організовуючи їх. Фотографія не підміняє собою спогад, і не тотожна йому. Психологічно вона виконує роль зовнішнього соціального засобу, що дозволяє суб'єкту «увійти» до відповідних шарів матеріалу, який приховано зберігається в його автобіографічній пам'яті [3].

Фотографія допомагає індивіду зберегти справжні, а що є головним – позитивні емоції, відчуття і переживання важливих моментів, що є надзвичайно важливим, адже, з точки зору П. Симонова, позитивні емоції підвищують життєвий тонус організму, знімають почуття втоми, сприятливо діють на всі органи індивіда. Основним біологічним значенням емоційного переживання є можливість особистості швидко оцінити свій внутрішній стан, свою потребу, і швидко побудувати адекватну форму реагування: будь то примітивний потяг або свідомо соціальна діяльність. Поряд з цим емоції і виступають головним засобом оцінки задоволення потреби. Як правило, емоції супроводжують будь-яке мотиваційне збудження. Задоволення потреби завжди пов'язане з позитивними емоційними переживаннями. Позитивна емоція фіксується в пам'яті і згодом, як своєрідне «уявлення» про майбутнє, виникає щоразу при виникненні відповідної мотивації [9]. Отже, емоції є безпосередньо включеними в апарат акцептора результатів дії відповідної мотивації. Мотивація в свою чергу є основою будь-якої діяльності, тому що саме в ній укладений механізм особистої активності, зацікавленості людини в діяльності. Мотивацію зазвичай визначають як процес спонукання себе та інших до діяльності для досягнення поставленої мети. Саме з точки зору мотивації можна говорити про націленість особистості на задоволення своїх потреб, запитів, на формування активності в діяльності, на визначення своєї життєвої орієнтації. На думку В. Мясіщева, результати, яких досягає людина в своєму житті, лише на 20-30 % залежать від її інтелекту, а на 70-80 % – від мотивів, які спонукають її певним чином себе поводити [6]. Також, завдяки позитивним емоціям, на думку М. Селігмана, індивід може навчитися змінювати своє ставлення до подій і відповідно до цього мобілізувати себе до змін.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Фотографія здійснює потужний вплив на емоційний стан особистості, породжує позитивні переживання, перетворює і організовує спогади, допомагаючи нам «увійти» до відповідних шарів матеріалу, який приховано зберігається в нашій автобіографічній пам'яті, запобігає їх реконструкції при повторному відновленні в пам'яті.

Застосовуючи фотоспогади як засіб самомотивації, індивід має можливість краще усвідомити та зрозуміти себе через погляд зі сторони, самоідентифікації, усвідомити особисті фільтри, стереотипи, погляди через розглядання фотографій, та усвідомити важливість емоційного через візуальний зміст. Фотоспогади є важливою складовою у структурі мотивації особистості, вони спонукають до мотиваційного збудження.

Список використаних джерел

1. Андреева Г. М. Соціальна психологія : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / Г. М. Андреева. – М., 2001. – 290 с.
2. Арнхейм Р. Мистецтво і візуальне сприйняття / Р. Арнхейм. – М., 2012. – 392 с.
3. Бернбаум Б. Сутність фотографії / Б. Бернбаум. – СПб, 2016. – 176 с.
4. Гаріпова У. Р. Почуття. Емоції. Переживання : візуалізація / У. Р. Гаріпова. // RazLich. – 2015. – № 3. – С. 6-7.
5. Назаревич В. Використання ресурсних спогадів у фототерапії / В. Назаревич, І. Борейчук. // Тези доп. наук.-практ. семінару «Творча багато вимірність простору арт-терапії». – 2016. – С. 5-8.
6. Немов Р. С. Основи загальної психології / Р. С. Немов. – М., 2003. – Кн. 1. – 68 с.
7. Нікітін В. М. Арт – терапія : навч. посіб. / В. М. Нікітін. – М., 2015. – 460 с.
8. Прокопенко Т. В. Психологія зорового сприйняття : навч. посіб. / Т. В. Прокопенко, В.А. Трофимов, Л. П. Шарок. – Одеса, 2006. – 154 с.
9. Рубінштейн С. Л. Основи загальної психології / С. Л. Рубінштейн. – СПб, 2001. – 720 с.
10. Черкай О. В. Емоції і мотивація / О. В. Черкай. // Пізнав. психологія. – 2016. – №3. – С. 13.
11. Weiser J. (2002) Phototherapy techniques: exploring the secrets of personal snapshots and family albums // Child and Family. – Spring/Summer. – P. 16-25.

References

1. Andrijeva G. M. Social'na psihologija : [pidruch. dlja stud. vyssh. navch. zakl] / G. M. Andrijeva. – M., 2001. – 290 s.
2. Arnhejm R. Mystectvo i vizual'ne spryjnattja / R. Arnhejm. – M., 2012. – 392 s.
3. Bernbaum B. Šutnist' fotografii' / B. Bernbaum. – SPb, 2016. – 176 s.
4. Garipova U. R. Pochuttja. Emocii'. Perezhyvannja : vizualizacija / U. R. Garipova. // RazLich. – 2015. – № 3. – S. 6-7.
5. Nazarevych V. Vykorystannja resursnyh spogadiv u fototerapii' / V. Nazarevych, I. Borejchuk. // Tezy dop. nauk.-prakt. seminaru «Tvorch bagato vymirnist' prostoru art-terapii'». – 2016. – S. 5-8.
6. Njemov R. S. Osnovy zagal'noi' psihologii' / R. S. Njemov. – M., 2003. – Kn. 1. – 68 s.
7. Nikitin V. M. Art – terapija : navch. posib. / V. M. Nikitin. – M., 2015. – 460 s.
8. Prokopenko T. V. Psihologija zorovogo spryjnattja : navch. posib. / T. V. Prokopenko, V.A. Trofymov, L. P. Sharok. – Odesa, 2006. – 154 s.
9. Rubinshtejn S. L. Osnovy zagal'noi' psihologii' / S. L. Rubinshtejn. – SPb, 2001. – 720 s.
10. Cherkaj O. V. Emocii' i motyvacija / O. V. Cherkaj. // Piznav. psihologija. – 2016. – №3. – S. 13.
11. Weiser J. (2002) Phototherapy techniques: exploring the secrets of personal snapshots and family albums // Child and Family. – Spring/Summer. – P. 16-25.

Boreychuk I.O., Matoohno E.V. THE PERSONAL POSITIVE MOTIVATOIN BY USING PHOTO MEMORIES

The article is devoted to the peculiarities of using photo memories as a method of positive individual motivation and a photography as a powerful personal motivator. The authors reveals the opportunities of photographs as an effective instrumentality of the individual emotional states and the possibilities of generating the positive emotions. The photography gives the way to convert and organize memories, it channels to the corresponding layer of material that is kept hidden in our autobiographical memory, prevents their reconstruction, recovery in the second memory. The memories applied by photos is activating process of motivation in the ability of better understanding and realizing themselves through oversight, self identifying, understanding personal filters, stereotypes, attitudes by observation through photos and understanding the importance of emotional by visual content. Photography is an important component in the structure of the individual motivation, it serves as a source of external motivation, motivational activates individual processes leads to motivational arousal.

The article proposes the analyze of the possibilities and functions of photography as an instrument of positive filling with the individual's memories, as process of activation the individual motivational sphere, as well as, as a communicative way of knowledge about the person, which is carried out. Also the authors shows the main methods of phototherapy and the role of photography in the processes of memory (memories), the structure of motivation processes, the form of active individual activity which are considered. It is indicated, on the interdependence of photomemories and emotions, photos and motivation, emotions in the structure of motivational processes, on the construction of positive motivation, through interaction with photography.

Key words: photo memories, positive motivation, the photo, memories, emotions, phototherapy, visual perception.

УДК1 [159.923:159.944.4]:355.4–057.36(477)

Т.І. БУЛЬЧИК, М.І. МУШКЕВИЧ

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНОГО ТА СІМЕЙНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ
УЧАСНИКІВ АТО**

Стаття презентує теоретичний та практичний доробок щодо основних психологічних показників особистісного та сімейного функціонування учасників антитерористичної операції. Розглянуто феномен посттравматичного стресового розладу в ретроспекції та виділено сучасні підходи щодо аналізу психологічних особливостей особистісного функціонування учасників бойових дій. Вказано, що більшість учасників потребують додаткового медико-психологічного обстеження та психологічного супроводу. Виявлено, що учасники АТО характеризуються порушеннями сну, проявами депресії, загальною тривожністю, агресією, невмотивованою пильністю, залежністю, почуттями провини, порушеннями пізнавальної сфери, деструктивними способами вирішення конфліктної ситуації, емоційною вразливістю, психофізіологічними розладами. В сімейних ситуаціях характеризуються станом байдужості, проблемами у виконанні домашніх обов'язків, униканням вирішення конфліктних ситуацій, гіперактивністю тощо. Зазначено, що виділені ознаки особистісного сімейного функціонування допоможуть у майбутньому виділити ту категорію осіб, які потребують відстроченого психологічного супроводу, а також допоможуть підібрати ефективні способи та засоби подальшої ефективної психологічної консультативної та терапевтичної допомоги.

Ключові слова: учасники АТО, особистісне функціонування, сімейне функціонування, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), гострий стресовий розлад, емоційні реакції, психологічний стан, психологічна травма.